kérdik, vajjon meg akarják-e adni az ujonnan egész önkényesen megállapitott becsárt? eleje vétetik továbbá azon vádnak, hogy a kormány még a vadászati jog gyakorlatával is protectiókat akar osztogatni! megszünik végre azon felszólalás, hogy a kincstári bértárgyak értékesitésénél szabályellenességek követtetnek el.

Ennyit kivántam ezen a szaktársak sokját felingerelt kérdéshez szólani, és ezzel „dixi et salvavi animam meam“!

R. A.

Néhány ujabb erdészeti műszóhoz.

(Lék, lékelés, lékelő üzem. Cserje, cserőcze, cserőczés üzem.*)

Székesfehérvári emlékezetes közgyülésünkre magára is volnának megjegyzéseim, a melyeket azonban talán majd máskor fogok, itt vagy egyebütt, elmondani; s most csakis arra akarok röviden szoritkozni, a mit a czikk czime jelez.

Illés Nándor urnak egy e küzgyülésünkön elmondott felettébb oktató és tanulságos értekezéséből, egyebek között, kiválóan megragadták figyelmemet a fentebbi czimben foglalt ezen ujdonatuj „műszavak“, a melyekről kijelentette, hogy addig, mig jobbak által helyetesitve nem leendnek, használni fogja.

Ha e műszavak és ezen kijelentés a legtöbb mástól származnának, nem tulajdonitanék azoknak valami nagyobb fontosságot; de Illés ur személyével lévén azok kapcsolatban, félő — már t. i. az én igénytelen fölfogásom szerint — hogy azok általa, a ki örvendetesen sok szellemi érintkezést tart fönn szaktársaival, használatba véve, részleges közforgalomba fognak jutni, a honnan, mint akárhány más rosz

*) Szerző kivánatára e czikket minden változtatás nélkül közöljük. Sz.

műszó majd csak igen bajosan lennének kiirthatók. S én, jelen fölszólalásommal épen azt czélozom, hogy ezzel üdvös vitát inditván meg, azon eshetőségnek lehetőleg eleje vétessék.

A magyar nyelvtudósok nem ok nélkül vádolják és korholják már régóta a különféle szaktestületeket, hogy számtalan érzéksértő, s sokszor teljesen értelmetlen műszavaikkal rontják a magyar nyelvet. Az ő illetékes forumaik előtt a vádlottak padján van a mi helyünk is kijelölve, noha e tekintetben sokkal kisebb bünösök vagyunk kétségtelenül, mint p. a vegyészek, orvosok stb. Óvakodnunk kell, hogy vétkeinket ujabbakkal szaporitsuk; s én tartok tőle hogy Illés ur ez ujabb creaturáit táplálva, csakugyan azokat szaporitanók.

Egyszer már volt szerencsém itt kijelenthetni, hogy én teljesen és szivesen elismerem Illés ur illetékességét uj műszavak készitésére. Tudom, hogy jó műszavaink gyér számából egy rész az ő érdemeként áll előttünk. De ez elismeréssel adózván, hiszem, nem fogja tőlem rosz néven venni, ha ehhez, az igazságnak megfelelőn, hozzáadom, hogy a ma közkézen forgó rosz kifejezésekből egy másik rész az ő rovására irandó; s nem fogja nekem bünül fölróni, vagy ellenséges indulatnak tulajdonitani, ha meggyőződésemhez képest kimondom, hogy buzogó szellemének ez utóbbi csemetéi is csak az elhibázott, s illetve teljesen rosz kifejezéseket szaporitanák.

De lássuk csak közelebbről az illető uj műszaki kifejezéseket!

Mindenekelőtt azt nyilvánitom, hogy nem lehet itt sem feladatom, sem helyem arra, hogy a nyelvtannak akár elemi, akár sublimis fejtegetésébe bocsátkozzam; de annak szükségét mégis fönnforogni vélem, hogy a magam megértetésére, s ama szavak kellő megvilágitására az el nem kerülhetőt elmondjam.

S igy vegyük elő első rendben a „lékelő üzem“-et a lékből derivált egyéb ilyen szavakkal együtt.

A „lék“ igen jó magyar szó; mint ilyen jól hangzik, nem sértvén sem maga, sem bármely jól construált származványa a magyar nyelv szabályait, vagy akár a nyelvérzéket, akár a nyelvgeniust. Erről az oldalról tehát nem volna épen semmi baj; csak abban az egy kis hibában szenved a dolog, hogy azon fogalmakra, a melyekre alkalmazandók volnának az uj terminusok, helyesen nem alkalmazhatók. És pedig egészen egyszerüen azért, mert a lék nem luk és a luk nem lék. A ki e két külön fogalmat egyértelmünek, ugyanegy fogalmat kifejezőnek, tartja — s ugy látszik, hogy, mint igen sok másnál, Illés urnál is ezen eset áll — az elfogadhatja, mert egészen helyesnek találhatja, a „lékelést“ és többi társait. Ámde, ha jól distinguálunk, ha a kettőnek tényleg meglévő külön értelmét tekintjük, akkor nem ugyan nyelvtani szempontból, hanem az applicátió tekintetéből igenis kifogást kell tennünk.

S hogy bizonyithassunk, nézzük meg először is, hogy mire alkalmaznók a „lékelés“ kifejezést; s aztán azt, hogy milyen értelme van a magyar nyelvben a lék-nek és milyen a luk-nak.

„Lékelés“, „lékelő üzem“ szavakkal azt kellene ezentul kifejezünk, a mit eddig „szállalás“, „szállaló üzem“ szavakkal fejeztünk ki; vagy is azt, a mit a német erdész manapság is a „Femmeln“, „Femmelwirthschaft“, „Plentern“, „Plenterwirthschaft“ fogalmak alatt ért, a miként ez a jobban csak irodalomtörténeti becsesel biró, magyar erdészeti műszótárban is látható.

Ezt tisztába hozván az a kérdés, hogy az ezen fogalomhoz kötött ténykedést hogyan hajtjuk végre, s csak akkor fogjuk megitélhetni, hogy alkalmazható-e ide a lék, lékelés

stb. kifejezés. Nemde úgy hajtjuk azt végre, hogy szemeinktől előre, s mindenesetre vizirányosan haladva, csinálunk hézagot a munkánk alá vett állabba, s semmiesetre se függőlegesen fölülről lefelé? Pedig a „lék“ kifejezés csakis azon ürt illeti meg, a mely függőlegesen készül. S ezért léket vág p. a jégbe a halász, a sziklábe a bányász stb; de nem a vetésbe a kaszás és nem az erdőbe az erdész stb.

A „luk“ ellenkezőleg a vizirányosan készült ürt jelenti, megkülönböztetésül a függőleges ürtől, úgy és azért, hogy egyik vagy másik kifejezés használata által minden jelző nélkül is tisztában legyen magával a magyar ember az iránt, hogy milyen ürről van szó. Meglehet — hamarjában nem emlékszem az ellenkezőre — hogy a németnek „Loch“ a lék is; ámde a magyar nyelv oly gazdag, hogy, alig egy-két kivételt engedve meg, minden fogalom-árnyalatra — ha szabad magamat igy kifejeznem — van külön szava. Van a magyar nyelvben sok más ilyen finomabb distinctio. Hogy csak egy példát emlitsek, ilyen az is, a mely a „huzni“ és „vonni“ szavak fogalma között létezik. Föl vagy le: függőlegesen „huzni“, mig előre vagy hátra: vizirányosan „vonni“ lehet csak.

Ezek szerint tehát helyesebb volna még azt mondanunk az emlitett fogalmakra: „luk“, „lukalás“, „lukaló üzem“ stb. De én azt hiszem, hogy ezen, különben sokkal jogosultabb s époly jó magyar terminusokat velem együtt maga Illés ur se volna hajlandó a magyar erdészetnél polgárositani.

Azon esetleg lehető ellenvetést, hogy hiszen a szállalás által az állabba csinált ür a csúcstól a tőig terjedvén: függőleges, már előre is megerőtleniteni akarván, megjegyzem, hogy mi egy állabot rendszerint csak oldalról

tekinthetünk, s ebben csakis oldalról működhetünk; a csúcstól a tő felé pedig nem.

Eltekintve tehát ezen kifejtett scrupulusaimtól, a lék, lékelés s egyéb innen származtatható kifejezéseket, mint igen jó hangzásu, s tős-gyökeres magyar szavakat, szükségkép még el tudnám fogadni, bárha folytonosan az bántana, hogy nem helyesen alkalmazom; bátor vagyok azonban velük szemben azt ajánlani, hogy az ezen fogalmakra tényleges használatban lévő, szintén jó hangzásu, a fogalmat tisztábban, noha szintén nem egészen praecise, kifejező „szállalni“ kifejezést és származványait, mint olyanokat is, a melyekre már a m. tud. akademia is reányomta placetjét, tartsuk meg továbbra is, legalább addig, mig ezeknél valóban jobb terminusokat nem mutat be valaki.

A mi a „cserőcze“, „cserőczés üzem“ és bármiféle más ilyetén cserőkélő szókat illeti, ezeket minden tekintetben el kell itélnem teljesen; kell hogy elitéljem mint merőben értetmetlen, s mint érzéksértő és geniusölő szavakat. Ezért aztán sokkal rövidebben is fogok velük elbánhatni.

Mit akar jelenteni a „cserőcze“, „cserőczés üzem“, stb? Azt, a mit a németben a „Bodenschutzholz“, a „Bodenschutzholzbetrieb“ stb szavak jelentenek.

És honnan véli Illés ur származtathatni a cserőcze szót? Semmiesetre se másból, mint a cserje szóból, azért, mivel cserjék és cserjefélék képezik a talajvédnövényeket. De hát lehet-e a cser-je szóból „cser-őcze“ szót faragni? Magyarul semmi esetre sem; s ez annyira ad oculos fekszik, hogy bővebb demonstrátióját merőben szükségtelennek látom.

Igy aztán legkevésbé sem kételkedem kimondani, hogy, igénytelen véleményem szerint, a „cserőcze“ et consortes föltétlenül halálra itélendők.

De talán szükségünk van arra, hogy e fogalmakra uj szavakat alkossunk? Igen is és nem is. Igen: a mennyiben a fogalom maga nálunk erdészeknél kétségtelenül létezik, tehát kell, hogy mi magyar erdészek azt magyarul ki is fejezhessük, noha erdészeti műszótárunk magát a fogalmat se ismeri. Nem: a mennyiben nemcsak tegnap óta használjuk a fogalmaknak magyar nyelven való kifejezésére a német terminus szószerinti forditását a „talajvédnövény", „talajvédüzem" kifejezésekben — maga Illés ur is ezen kifejezéseket szokta eddig használni, anélkül, hogy tudnók, hogyan és honnan kaptuk tulajdonképen e terminust? A legvalószinübb azonban az, hogy kiki maga forditotta azt át magának, a mikor arra szüksége volt. S hogy ezt sokan egyformán tették és használják ily módon: bizonyitja legjobban — nyelvi kifogástalansága mellett — ezen forditás jóságát arra, hogy vele a fogalmat magyarul kifejezhessük.

Hogy miért nem elégedett meg vele Illés ur, azt nem tudom magamnak megmagyarázni; s hogy miért ne maradnánk meg mellette mi, azt már épen nem birnám megérteni.

Meglehet azonban, hogy sikerülend e fölszólalásommal olyan objectiv vitát meginditanom, a melyben elfogadható ellenérvekkel én is capacitáltatni fogok, a mire hajlandóságom mindig volt eddig és lesz ezentúl is.

Végül csak megjegyezni akarom, hogy Illés ur értekezésének azon részével sem érthetek egyet, mely a különféle üzemmódokat pertractálja. Erre azonban észrevételeimet megtenni, egyelőre legalább, tartózkodom. Részint azért, mert azon voluminosus értekezés egész tartalmát egyszeri hallásra jól fölfogni — nekem legalább — lehetetlen volt, s ezért előbb annak közzétételét akarom bevárni; másrészt pedig azért is, mivel ugy értesültem, hogy ama nagy beszéd ezen meri-

torius részét Szabó Adolf barátom fogja, az enyémnél sokkal hivatottabb tollal, szakszerüleg méltányolni.

Megvallom, hogy ezt érdeklődéssel várom, mert nem tagadom, hogy ez esetben egy kissé bánt a — kiváncsiság is.

Tanos Pál, urad. főerdész.

Az erdészeti államvizsga 1879-ben.

Az 1879. év október 13. és következő napjain megtartott erdészeti államvizsgára jelentkezett 26 jelölt; ezek közül meg nem jelent 1. Vizsgáztak tehát 25-en, valamennyi a Selmeczi erdész-akadémia tanitványa.

Kincstári szolgálatban van	19
Közalapitványoknál	1
Kataszternél	1
Papi birtokon	2
Magán uradalomnál	1
Szolgálat nélkül	1
Összesen	25

Ha a papi birtokot is a magán uradalmak közé sorozzuk, miután eddig ezen erdőségek kezelésére szintén nem kivántatott meg a szakképesség, s ide számitjuk a szolgálaton kivül állót is:

vizsgázott kincsári szolgálatban álló	84%
magán birtokon „ „ „	16%

A mi még mindig igen kedvezőtlen arány s nem felel meg a magán, papi és községi erdőknek a kincstárihoz való viszonyának.

A vizsgán tett tapasztalataink előadását egy jövő czikk számára tartjuk föl, mert tanulságosnak véljük azt a jövőben vizsgázókra és üdvös leend tanácsot adni nekik és megmu-